

Sygn. akt V CSK 64/07

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 15 maja 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości "M." Sp. z o.o.

przeciwko "D." Sp. z o.o.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną oraz wydanie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 15 maja 2007 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 12 października 2006 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód Syndyk Masy Upadłości „M.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w pozwie skierowanym przeciwko „D.” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością domagał się ustalenia, że zawarta w dniu 9 lipca 2001 r. pomiędzy „M.” Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością, a pozwaną umowa sprzedaży nieruchomości rolnej położonej we wsi P., obejmującej działki nr 141/2 i nr 144 o łącznej powierzchni 22,79 ha, dla której Sąd Rejonowy w T. prowadzi księgę wieczystą Kw nr [...], jest nieważna. Wniósł też o nakazanie pozwanej wydania opisanej wyżej nieruchomości oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu. W uzasadnieniu wskazał, że przy zawieraniu umowy sprzedaży nieruchomości strony tej transakcji reprezentowane były – z naruszeniem art. 108 k.c. - przez tę samą osobę, pełniącą w obu Spółkach funkcję ich organu (zarządu). W piśmie procesowym z dnia 8 lipca 2002 r. powód – z ostrożności procesowej – zgłosił żądanie uznania wskazanej wyżej umowy za bezskuteczną w stosunku do niego podnosząc, iż zawarta ona została w okresie pięciu miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości Spółki „M.”.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 20 listopada 2002 r. uwzględnił żądania zgłoszone w pozwie dzielając argumentację przytoczoną w ich uzasadnieniu.

Sąd Apelacyjny, na skutek apelacji pozwanej, wyrokiem z dnia 24 lipca 2003 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd drugiej instancji wskazał, że strony zawarły umowę sprzedaży przez swoje organy, a nie przez pełnomocników. W takiej sytuacji nie ma podstaw do uznania, że umowa ta jest – świetle art. 58 w zw. z art. 108 k.c. - nieważna. Konieczne jest zatem rozpoznanie alternatywnie zgłoszonego przez powódkę żądania uznania umowy za bezskuteczną.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 15 marca 2004 r. uznał zaskarżoną umowę sprzedaży nieruchomości za bezskuteczną w stosunku do powoda. Nakazał też pozwanej wydanie

nieruchomości powodowi. Sąd Okręgowy stwierdził, że powód wykazał istnienie wszystkich przesłanek warunkujących skuteczność skargi pauliańskiej.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanej od powyższego wyroku, dzieląc ustalenia i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy, uwzględniając kasację pozwanej, wyrokiem z dnia 12 maja 2006 r. uchylił orzeczenie Sądu drugiej instancji i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy uznał, że brak wyraźnego wskazania w motywach zaskarżonego orzeczenia czy zasadność roszczenia pauliańskiego usprawiedliwia materiał dowodowy zaoferowany przez powoda w pozwie, czy także zgłoszony przez niego w późniejszej fazie postępowania, nie pozwala odeprzeć zarzutu naruszenia art. 479¹² § 1 k.p.c.

Zaskarżonym skargą kasacyjną wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach procesu. Sąd Apelacyjny stwierdził, że dowody powołane w pozwie nie dają podstawy do ustalenia, że zaistniały przesłanki usprawiedliwiające uznanie umowy sprzedaży nieruchomości za bezskuteczną w oparciu o art. 527 k.c. Z dowodów tych wynika jedynie, kiedy umowa została zawarta oraz jaka była jej treść. Wystąpienie przesłanek przewidzianych w powołanym przepisie, tj. pokrzywdzenia wierzycieli, działania dłużnika ze świadomością takiego skutku oraz wiedzy o tym osoby trzeciej stwierdzone zostało przez Sąd pierwszej instancji na podstawie dowodów zgłoszonych później, a więc z naruszeniem art. 479¹² § 1 k.p.c.

W skardze kasacyjnej opartej na podstawie określonej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. powód zarzucił Sądowi Apelacyjnemu – mające istotny wpływ na wynik sprawy - naruszenie:

- art. 232 zdanie drugie k.p.c. przez wadliwe uznanie, że dowody dopuszczone przez Sąd pierwszej instancji, poza dowodami zgłoszonymi w pozwie, przeprowadzone zostały z naruszeniem art. 479¹² § 1 k.p.c., w związku z czym ustalenia faktyczne poczynione na ich podstawie nie mogły stanowić podstawy rozstrzygnięcia;
- art. 479¹ § 1 i 2 oraz art. 479¹² § 1 k.p.c. wskutek przyjęcia, że do rozpoznania roszczenia pauliańskiego powoda ma zastosowanie ten ostatni z przepis, podczas gdy sprawa z powództwa syndyka masy upadłości o uznanie czynności

prawnej za bezskuteczną na podstawie art. 527 k.c. w zw. z art. 56 prawa upadłościowego nie jest sprawą gospodarczą w rozumieniu pierwszego z wymienionych unormowań.

Powołując się na tak ujętą podstawę kasacyjną, powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z uzasadnienia wydanego wcześniej w sprawie wyroku kasatoryjnego jednoznacznie wynika, że u podstaw tego orzeczenia legło stwierdzenie naruszenia art. 479¹² § 1 k.p.c. wskutek nie dostrzeżenia konieczności dokonania selekcji zgromadzonych w sprawie dowodów przez pryzmat przesłanki obowiązku zgłoszenia ich w stosownym (określonym w powołanym przepisie) czasie, które to uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy. Formułując powyższą ocenę Sąd Najwyższy przesądził, że w sprawie niniejszej znajduje zastosowanie art. 479¹² § 1 k.p.c. Sąd drugiej instancji rozpoznając sprawę ponownie pozostawał związany tym stanowiskiem. Związanie to odnosi się także do stron procesu. Powód nie mógł zatem skutecznie oprzeć skargi kasacyjnej na podstawie sprzecznej ze stanowiskiem prawnym wyrażonym wcześniej przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰ k.p.c.). Skonstruowany z naruszeniem powyższej zasady zarzut obrazy art. 479¹ § 1 i 2 oraz art. 479¹² § 1 k.p.c. nie mógł więc zostać uwzględniony.

Nie można natomiast odmówić słuszności zarzutowi naruszenia art. 232 zdanie drugie k.p.c., przewidującego możliwość dopuszczenia przez sąd dowodów nie wskazanych przez strony.

Z motywów zaskarżonego wyroku wynika, że – w ocenie Sądu drugiej instancji – nie jest dopuszczalne oparcie rozstrzygnięcia na ustaleniach faktycznych dokonanych na podstawie sprekludowanych dowodów. Z tak uogólnionym, a przy tym kategorycznie sformułowanym poglądem nie można jednak się zgodzić. Opiera się on bowiem na założeniu, że przepisy ustanawiające tzw. prekluzję dowodową (w tym m.in. art. 479¹² k.p.c.) wyłączają lub co najmniej w istotny sposób ograniczają przewidziane w art. 232 zdanie drugie k.p.c. uprawnienie sądu do dopuszczenia dowodu z urzędu. W judykaturze prezentowane jest jednak

stanowisko, podzielane przez skład orzekający, zgodnie z którym pomiędzy unormowaniami określającymi stronom granice czasowe do zgłaszania wniosków dowodowych, a przepisem art. 232 zdanie drugie k.p.c. uprawniającym sąd do działania *ex officio* nie zachodzi wskazywana wyżej relacja (por. uzasadnienia wyroków Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2006 r., III CK 341/05, OSNC 2006, nr 10, poz. 174 oraz z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 377/06, nie publ.). Z poglądem tym nie koliduje wskazany w uzasadnieniu wydanego wcześniej (w rozpoznawanej sprawie) orzeczenia kasatoryjnego obowiązek uwzględnienia przez sąd drugiej instancji ograniczeń wynikających z prekluzji dowodowej. Wyłączenia wyraźnie przyznanego przez ustawodawcę sądowni uprawnienia nie można wyprowadzać w drodze wykładni przepisów nakładających na strony ciężary procesowe.

Stojąc na gruncie tego zapatrywania należy uznać, że dowód zgłoszony przez stronę z naruszeniem przepisów o prekluzji dowodowej może być dopuszczony przez sąd z urzędu na podstawie art. 232 zdanie drugie k.p.c. W sytuacji zatem, gdy we wskazanych wyżej okolicznościach sąd artykułuje wyraźnie skorzystanie z uprawnienia przewidzianego w powołanym przepisie, naruszenia art. 479¹² § 1 k.p.c. nie wchodzi w rachubę.

Sąd Apelacyjny zajął odmienne stanowisko błędnie uznając, że art. 479¹² § 1 k.p.c. generalnie wyłącza zastosowanie art. 232 zdanie drugie k.p.c., stąd też nie ma potrzeby rozważenia, czy sprekludowane dowody zostały dopuszczone przez Sąd pierwszej instancji z urzędu. Przyjęcie za podstawę zaskarżonego wyroku takiego zapatrywania nie pozwala odeprzeć zarzutu naruszenia wymienionych przepisów.

Z tych też względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 orzekł, jak w sentencji.